Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ЕРА, 1 СЕНТЯБРЬ, 1988 ШУ. ★ № 105 (7608). ★ Мах 3 кеп.

НИКЪ БЕШ Я ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРА ЭКИПАЖ

ТАСС хоам

1988 шера 29 августа московски ханах 8 сахьати 23 минути яьлча Советски Союзе урагIдахийтар «Союз ТМ-6» яха космически кема.

Кема лехкаш я дунен халкъашта юкъера экипаж: командир шозза Советски Союза Турпал СССР летчик-космонавт Владимир Ляхов, лор — тохкамхо Валерий Поляков, космонавт — тохкамхо Афганистана Республика гражданин Абдул Ахад Моманд.

Полета программагIа «Союз ТМ-6» яхя кема «Мир» яхача лехкаш йолча комплексах дIахотта а 1987 шера 21 декабре денз Лаьттана юхерча орбита тIа болх беш болча Владимир Титовцеи Муса Манаровцеи цхьана цун борта тIа Iилман тохкамаши эксперименташи е а лерхI.

Советско-афгански космически полет кхоачашъеш я Советски Социалистически Республикай Союзеи Афганистана Республикан правительствашта юкъе хиннача бартагIа.

Телеметрически информаце данеегIа «Союз ТМ-6» яхача кема бортовой системаш лерттIа болх беш я.

Космонавташ Ляхов, Поляков, Моманд могаш-маьрша ба.

Яхъа дневник

ЛаьрхIар кхоачашду

— ЦIаккха ца хиннача бесса дика лел укх аьхки тха совхоза хьайбаш леладерий гIулакхаш, — аьлар Малгобекски района «Алханчуртский» совхоза парткома секретара Точиев Мухьмада. — ХьагучогIа, уж талхаргдац хьатIадоагIача Iай а. ХIанзле а аргIаш а даь дIаоттаяьй 2300 тонн йол, 2400 тонн ча, кIоагашка еллай 3800 тонн силос, болаш ба ма эшша фуъ. Юртбоахама продукци йоаккхача районерча боахамашта юкъе яьржача социалистически яхье чакхдаьннача ах шера итогегIа хьалхара моттиг яьккхай тха коллективо.

М. Точиева ма яххара, гIадвугаш да моттигерча хьайбаш леладерий толамаш. План 115 тонн йолаш, хIанзле цар паччахьалкхенга дехкад 252 тонн дулх. ХIаьта шурах йола дIабахача ворхI бетта план 112 процент кхоачашъяьй. ГIулакхаш хIанз санна дIадолхе, дулхах йола шера план сентябрь болалуш, шурех яр Сийлахь - боккхача Октябра цIей хьатIакхоачача деношка кхоачашъе лерхIаш ба совхоза къахьегамхой. Из дара ерррига таронаш йолаш а я.

Къаьстта хьинаре къахьегаш хьабоагIа укх шера доаркаш Т. Албакова, М. Гачаева, бежа Iуй М. Бекботов, Г. Гачаев, кхыбараш. Шоай планаши шу долалуш тIанийца социалистически дехкараши дикка тIеххкоачашду цар.

Деша дай бац

Сунженски района цхьадолча боахамашка Iалаьмате эсала лел доакъар Iалашдара гIулакхаш. Йокъал лаьттача соахка хиннараш а дицдеш да уж. Масала, август бекъалуча деношка хьайбай хIара условни керта укхаза кийчъяь хиннар юккъера лаьрхIача ворхI гаргга доакъара единица мара яцар. Цхьадолча боахамашка кхы а вогIа хьал дар. Щеча Эскара цIерагIча колхозе — 3,7. Кирова цIерагIча колхозе — 4,9, «Серноводский» совхозе — 4,1 доакъар единица мара кийчъе аьттув баьннабацар. Цхьабакъда, «чемпиона» цIи яьккхар 1,9 доакъара единица мара Iалаш ца яьча Орджоникидзе цIерагIча колхозо.

Да веларгволаш дац кийчдаь цхьадола доакъар а. Масала, XIX партсъезда цIерагIча колхозе телхай 63 тонн йол, Ленина цIерагIча колхозе — 60 тонн, «Путь к коммунизму» яхача колхозе — 64 тонн. Ерригача районе 1119 тонн йол, 3350 тонн силос, 829 тонн сенаж, 141 тонн баьца хьоар кхоалагIча классагIа мара дIалархIа йиш йолаш дац.

Районерча колхозаштеи совхозаштеи хьалхашка латта декхар — укх шера хьайбай хIара условни керта 20,2 доакъара единица Iалашъяр. ХIанз санна мара гIулакх дIа ца доде, Iай кертах каетта езаргьяц-те моттигерча боахамий кулгалхой, специалистий, хьайбаш леладерий?

Грозненски района ЦхьоалагIча мая цIерагIча колхоза хьайбаш леладераша

доахача толамашта юкъе доккха дакъа да доярка Хадизова Тонтай. Дукха ха я цо цу боахама шурий ферме доярка йолаш къахьега. Юххьанца болх бе дIайолаеннача хана хала дар Тонтайна цу балхага яла: Iуйрийна диъ сахьат даьлча денз сайрийна 10 сахьат даллалца йолча хана когаш тIа ура хила езар. Детта доахан кхабара а божа беттара а режим шиш тайпарен телхае йиш йоацаши я.

Бакъда новкъарленаш нийсъеннаяр, аьнна, бIукъожабергболаши, болх хала бар, аьнна, юхаяргйолаши яцар Хадизова Тонта. Ха дIа ме йода хьаIовра балха опыт, ше беттача хIара Iатта оамал дикагIа йовзар, кхетадора царех хIаранеца човхам а хьоасталга а ЙалагIча боараме хила деза. Нахаца санна къамаьл ду цо царца. Шоашта деча Iуналга хьежжа совдоалар хьайбашкара маша а.

ЦхьайтталагIча а укх пятилетка а пхьа шу дIадахийтадац Тонтас хIара кхоабача Iаттагара кхо эзар килограммал кIезигагIа шура яьккха, планагIа 2500 килограмм мара йоацача.

XIX Ерригсоюзни партийни конференце сийна яьржача яхье а хьалхарча мугIаре яр Тонта. ХIанз из болх беш я хьатIахулача бетта тIеххьарча деной чотагIа.

СУРТА ТIА: Т. Хадизова.

Л. АБДУРЗАКОВА сурт.

Ши план е дага ба

Хаоттама атта доацача укх шера деррига шоай хьинар духьалъоттадир Малгобекски района «Кавказ» яхача совхоза ялатеи доакъареи кхаш леладараша. Цар хьийга къа эрна дайнадац. Масала, план 19,5 центнер йолаш, хIара гектара тIара 30,2 центнер кIа чуийцад цар.

— Мукх 30,4, кен 20,5 центнер баьлар хIара гектара тIара, — яхаш хоам бу совхоза директора М. Султыгова. — ХIанз чуийца ялат паччахьалкхенга дIачулуш да тхо. Шеко яц планах а шу долалаш тIанийцача социалистически декхарех а тхо лоархIадергхиларах.

Дика дешаш ала деза доакъар кийчдерех а. Дукха дац республике йол Iалашъеча планаш тIеххкоачашъе аьттув баьнна боахамаш. ЛийрхIар 1400 тонн йолаш, 1800 тонн йол кийчъяьй укхаза. Шу чакхдалалехьа цун боарам 2500 тоннага дIакхоачабе дага а ба уж. Силос кIоаг чу йоллача а ши план е мегаш я укхаза.

—Дика дIахьош да сенажи чаи Iалашделга, — йоах директора. — Фуъ а болаш ба хьайбашта ма эшша.

Хьинаре къахьегаш хьабоагIа И. Герасименко, В. Филимонов, И. Халин керте латтача доакъар кийчдеча бригадай механизатораш. Ди тIехьа дикагIа хул цар гIулакхаш, лакхагIа хул хьокхамаш. Цудухьа аьттув баьннаб совхозе хIанзле а хIара беханна 23,2 центнер доакъара единица Iалашъе.

М. МУРАТОВ.

ЛЯХОВ Владимир Афанасьевич

Шозза Советски Союза Турпал СССР летчик-космонавт Ляхов Владимир Афанасьевич ваьв 1941 шера 20 июле Ворошиловградски областа городе Антрапите.

Советски Союза Турпала С. И. Грицевца цIерагIара летчикий Харьковски лакхера тIема авиационни училише 1964 шера чакхъяьккхачул тIехьагIа ТIема-Фецарча Низашка гIулакх деш хилар. «I класса тIема летчик», «3 класса летчик-испытатель» яха квалификацеш йолаш ва.

В. А. Ляхов 1963 шера денз Советски Союза Коммунистически парте член ва.

1967 шера дIаязваьв Владимир Афанасьевич космонавтий отрядаца.

1975 шера космонавташ кийчбеча Центре болх беш воллаше а В. А. Ляхова йистеяьккхай Ю. А. Гагарина цIерагIа ТIема-Фецара академи.

Владимир Афанасьевич шозза кемаца космосе ваха хиннав: юххьанца 175 дии бийсеи йоаккхаш 1979 шера «Союз-32» яхача кема тIеи «Салют-6» яхача орбитальни станце тIеи, шозалагIа 150 дии бийсеи йоаккхаш 1983 шера «Союз Т-9» яхача кема тIеи «Салют-7» яхача орбитальни станце тIеи. Цунна еннай «2 класса космонавт» яха квалификаци.

ПОЛЯКОВ Валерий Владимирович

Валерий Владимирович Поляков ваьв 1942 шера 27 апреле Туле.

1965 шера цо йистеяьккхай Ленина ордена И. М. Сеченова цIерагIа 1 Московски медицински институт. Цул тIехьагIа болх беш хиннав тайп-тайпарча Iилман - технически институташкеи организацешкеи. Космически медицина дика йовзаш а эрудированни а ше хиларах тарра вовзийтав. Цкъа дакъа лаьца Iийнавац лехкаш дола «Союз» яха космически кемаши «Салют» яха орбитальни станцеши медицински Iалашъеча юкъе. Из медицински Iилмай кандидат ва.

В. В. Поляков 1970 шера денз Советски Союза Коммунистически парте член ва.

1971 шера денз В. В. Полякова болх бу СССР Минздрава медико - биологически проблемай Институте.

1972 шера космически полеташка кийчвала волавеннав Валерий Владимирович «Союз ТМ» яхача кема тIеи «Мир» яхача орбитальни станце тIеи лор-тохкамхо волаш космосе вахара йизза курс чакхъяьккха ваьннав.

Абдул Ахад МОМАНД

Афганистана Республика гражданин Абдул Ахад Моманд ваьв 1959 шера 1 январе, Газни провинце Шангарски района Сарда яхача поселке. Къамах пуштун ва.

1976 шера школа йистеяьккхачул тIехьагIа Кабульски политехнически институте деша вахав.

Абдул Ахад Моманд 1977 шера денз Афганистана Халкъа - демократически парте член ва.

1978 шера эскаре гIулакх де хьийха а тIема образовани йолаш хилийтара Советски Союзе вайта а хиннав. Летчиций тIема училище йистеяьккхачул тIехьагIа Афганистана тIема-федарча низашка гIулакх деш хиннав.

1987 шера йистеяьккхай ТIема-Фецара академи, цул тIехьагIа летчик хилара гIулакх дIахо деш хиннав.

1988 шера феврале Ю. А. Гагарина цIерагIча космонавташ кийчбеча Центре тренировкаш е волавеннав Абдул Ахад Моманд «Союз ТМ» яхача кема тIеи «Мир» яхача орбитальни комплекса тIеи цхьана еча советско-афгански полета.

КХАШКА—ГУЙРЕ
КХОАНЕ ЙИЦ А ЦА ЙОЛИЙТАШ

Укх тIеххьарча цхьан-шиш шера дикка айденнад Назрановски района «Маяк» яхача совхоза гIулакх. Перестройка йолаелча хьане харца яла йолаелар из. Дика чакхдаьккхар укхазарча хьайбаша дIадаха Iа а. Кхоачашйир Iаьдала шура, дулх дIалу планаш.

Деррига а из беркат лаьттагара доалаш да. Цо луча хьувкъамга хьежжа хул кхы мел дола гIулакхаш а. Укх шера дий-хьогI СурхотIара лаьтташ иштта беркате? Цу хьакъехьа къамаьл хилар са совхоза керттерча агрономаца Дзауров Башираца.

— Да, — аьлар цо, са хаттара жоп луш. — Тхона тхоашта а хийтгадацар тхоай лаьтташа сел беркате хьувкъам лургба аьнна, хIана аьлча, лакхача гувнаш тIа дадарца оаха царех дIа мел техача удобреней хьоанал ца хаддаш делхача догIаша дIакхухьар. Цудухьа пхорагIа оахам а деш. дIаювра оаха культураш, цудухьа кхы Iаяха дукха зе хиланзар кхашта.

— Иоачаша, мяхаша къаьстта доккха зе дир кхыча боахамашка ка болча ялата. Шо а кIалхардаьнна хургдац-кх цу халонна?

— Даланзар. Тхона а хилар зе. ХIаьта а ахархой сов маькара хиларах ялат кIалхардаккха а Iаьдала планагIа доагIаш дола 1500 центнер из дIадала а вIаштIехьдаьлар тха. ХIара гектара тIа 20 центнер хулаш кIа чуийцар оаха (план — 19). ЦIаккха а ца хиннача тайпара хьинар айдаь, шоаш кхебаьча хьувкъамах дог лазаш, кхом хеташ къахьийгар из чуэцача дуккхача тха механизатораша. Царна юкъе белгалваьннача шиннe цIи ца яьккхача Iелац со. Уж ба комбайнераш Дакиев Iийсаи Албогачиев Тухани. Шоаш лакхача овсаре къахьегарал совгIа, кхыбараш шоашта тIехьа а боахаш. шоаш мо мара царга са ца лолийташ беррига кIн-марсах чакхваьлар уж шиъ.

— Фу кийчо ю оаш гуйран дIаде дезача ка болча ялата?

— Укх гурахьа 400 гектар хулача лаьтта ялат дIаде дезаш да тхо планагIа. Из деррига а, цамцадаккха мара ца дезаш, аьха даьннад. Хьинаре къахьийгар кагийча наха механизатораша Нальгиев Башира, Албогачиев Iаддарахьмана, кхычар. Оахам дика дора цар, хIаьта нормаш дикка тIеххкоачаш а йора. Масала, Евлоев Мухажара шиш Т-150 яхача тракторац хIара денна 8 — 10 гектар лаьтта оахар, план 6 йолча.

ХIанз дисковани еш а макхаш доахаш а фу дIаде уж кхаш кийчдеш да тхо. ХIаьта оахама кIала нормагIа йоаггIача тайпара удобренеш а хьаьрцай оаха. ДIадув фу а хьалхарча классах да. Кийча я сеялкаш а из кампани дIаяхьа еза нах а. Подрядни хьисапе къахьегаргда цар.

— Доакъар а ялат мо лоархIаш ма дий. Мииттад укх шерара хьувкъамаш?

— Доакъарга диллача а ер шу геттара дика хиннад тха совхозе. ХIанз доакъар Iалашду кампапн юкъе мара кхьачеце а тхоай хьайбашта Iана кхоачам хиллал доакъар Iалашдаьд оаха. АргIашка латт 400 тонн совгIа йол, иззал ча Ханнахьа чуеллай сенаж. ХIанз чуийнна силоса хьажкIаш хьокхаш да тхо. ХIанзлехьа а чуеллай 4900 тонн. Планал дукха совгIа я из. ХIаьта а тхога таро я из 6000 тоннага дIакхачийта.

Доакъар Iалашдара гIулакх во лелац тха, оаха цу гIулакха лаьрхIа подрядни хьисапе болх беш йола бригада вIашагIйолларах. Бригадир ше — Аушев Уматгири а ва дика организатор, аьлар, агронома юххера шиш къамаьл чакдбалаш.

Иштта, хьатIадоагIача шера хургбола хьувкъам дага а боаллаш, къахьегаш ба шоай кхашка СурхотIара нах.

Интервью дIаязъяьр М. КАРАЕВ.

ХЬАЛ ТОАЛУШ ЛАТТ

Грозненски района «Молочный № 1» совхозо, шура яккхарах йола ах шера план кхоачашйинзар. Дукха бахьанаш дар цун. Аьхки шура яккхара гIулакх кIезиг-дукха тоаденнад. ВорхI бетта план кхоачашъяьй укхаза. ХIаьта бархI бетта планагIа 266 тонн шура яккха езача, хIанзле 300 тонн шура яьккхай.

Боахаме дикагIа толамаш доахаш я йиьлагIча бригада коллектив. Шоай хьинар кхо ца деш къахьег доаркаша Магомадова Ийзана, Дудурханова Яхас, кхычар.

М. АХИЛЬГОВ.

ЯЛАТА ХЬУРМАТ ДЕ

Нувхаш дIачукхувсаш яьшкаш латт квартирашка бахача наьха коа. Дуккхаза хезадар сона цу яьшкашка маькхаш дIачутувс. яхаш. Из бакъдий хьежар со. Сай бIаргашта бIарга дайна децаре теша хала дар. Нувхаш, бIеха мел йола хIамаш чутувсача яьшка чу, варъенна, сийнъенна маькха буханкаш ядар. Дукха ха йоацаш лоа мо кIай хинна маькх яр из. Цецъяьккхар со сайна бIаргадайначо. Унзаръяьккхар.

Теша магац, теша хала да, сел къиза. сел хьурмат доацаш хIана-д адам? Дог лаза даллал. бIаргех хий даллал къиза ма йий из, цу ялатийца лелаер. Бехк баккха, эхь хета дезац ялата хьурмат де ца ховча наьха. ХIаравар днйша, хьаькъал долаш ма вий. ТIаккха ялата хам бе хIана хац? Кер чу бала къувлаш. моцал Iувшаш, мел байнарий къа ма хилда вайна. ТIоадал, шелал ловш, сеща гIетташ, вайна ялат ца эшийташ балхах доахк ахархочун кулгаш. Цар сий де ховш хIана дац вай? Дицдалийта йиш яц ялата хала наькъаш. уйла ел. ва нах, уйла йича ховргда шоана, мишта хала хиннад цу ялата наькъаш. Лира къовсам лоаттабе беза, ялата хьурмат де вай. ва нах!

М. БУЗУРКИЕВА.

НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиуме

Халкъа боахаме, Iилма, культура доакъошка, халкъа образоване, унахцIено лораеча, паччахьалкхен учреждешка, общественни организацешка дог цIена дуккхача шерашка къахьегарах 1988 шера 29 августе арадаьннача УказагIа СССР Лакхехьарча Совета Президиума цIерагIа Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо «Къахьегама ветеран» яха медаль еннай республика дуккхача болхлоштеи гIулакхерча нахаи, царех: Ачхой-Мартановски районе—8, Грозненски—103, Гудермесски — 19, Надтеречни — 133, Назрановски — 15, Советски — 16, Шалински — 122, Шелковски — 35, Октябрьски районе 46 сага а луш.

1988 шера 29 августе арадаьннача УказагIа СССР Лакхехьарча Совета Президиума цIерагIа Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо дукха бераш даьча а хьалкхедаьча а ноаношта еннай «Материнская слава» яха орденаши «Медаль материнства» яха медалаши, царех: Ведески районе—16, Грозненски — 31, Малгобекски — 43, Надтеречни — 15, Наурски — 20, Ножай-Юртовски — 27, Сунженски — 9, Урус-Мартановски — 44, Шалински — 87, Шелковски — 10, Октябрьски — 36, Ленински — 27, Старопромысловски районе — 5.

РЕЙД • КООПЕРАТИВАШ ЕЦАРЕ...

Нагахьа санна шоай районе кхедеча баьцадаарех тийша бисабаларе даьсса дусургдар наьсархоша нарсаш, помидораш, кхыйола хIама яша йолла кийчдаь педаш, банкаш. Райпора укх тайпара справка елар тхона: районерча совхозашта юкъе «Назрановский» цхьа совхоз мара яц баьцадаараш кхедеш. ХIаьта цу совхозе бригадашта юкъе а цаI мара яц уж леладеш а кхедеш а. Цунца договор яь хиннай райпос. Цу договорах из декхарийла яр заготконторе 90 тонн нарсаш дIачуяла. Ахка чакхдаьннад. ДIачу вIалла енпаяц. Иштта цо дIачуяла езаш яр 180 тонн помидораш. Цхьа помидор еннаяц. Договора кхы мел йолча пункташка а латт цу тайпара нулеш.

Вешта уж-м укх шера юххьанца оттаеш а яц. ХIара шера хул совхозаштеи райпо заготконтораи юкъе из киловзал. ТIаккха сендухьа увттаю райпорча заготконтора болхлоша уж договораш, сендухьа язду цар тIа совхозий кулгалхоша кулгаш, хIана увттаю герга печаташ?

— О-О, — аьлар цхьан заготовитела, — уж кальхаташ децаре-м тхона дукха зе ма хургдарий.

— Фу пайда бу шоана цу каьхаташа? — хьаттар оаха.

— ГIод хьатекхийт-кх совхозашка. — Цу гIода чотах оаха тхоай транспорт дIа-хьа а хехкаш гаьннара хьатIа а кхухьаш дохк нахага баьцадаараш.

— ТIаккха уж баьцадаараш ца кхедарах шозза зе хул-кх совхозий боахамашта? Цкъа-дале, царех хьаургбола пайда а бов цар; шозалагIдале, гIод а текх цар...

— Текх.

— ТIаккха вIалла уж договораш а ца оттаеш уж сайцача? ТIаккха йиш хургйий шуга иштта а яьсса йолча цар кассашкара уж сомаш дIакхахьа?

— Договораш ца оттайича Iе йиш йий цар? Баьцадаараш кхеде аьнна увттаю планаш мича хьоргья цар? Лакхехьа ма увттайой уж. ТIаккха цу «лакхенна» духьала вала низ бий, масала, совхоза агронома? Бац, — аьлар заготовитела.

Нагахьа санна гIодах текха ахча шиш кисара текха дезаре сагота хургвар договора тIа кулг яздаьр.

Цудухьа леладу совхозашка из гIулакх бе-башха доацаш. Кхыметтел хIанз, хийцца арендни подряда наькъ тIа из даккха йиш йолча хана а хьоаеш яц РАПО кабинеташка баьцадаарий кхел.

ХIаьта а нах-м бисац из «шоллагIдола дулх» шоашта Iалаш ца деш. Вай аьннача тайпара, райповцаша, хIаьта кооперативахоша миччахьа дIа-хьа а бахе хьатIадахь из. Укхазарча баьцадаарий ларешка укх деношка шоана гургья Моздокера харбаз, Краснодарера, Ставрополера Iажаш, Азербайджанера кхораш, ГуржегIара комсаш, Астраханера кабуц, кхыдола гаьнара дена баьцадаараш а сом а. Ахча мара хIама эшац.

— Тхона-м, бакъдар аьлча, къа а хет кхозза-диазза дукхагIа царех мах телача ийдерхоех, — аьлар райпо коопторга директора Р. Кантышева. — ХIаьта а фу дергда оаха, наькъо, транспорто из мах тхогара дIабоаккхаш хилча?..

Бакъ йоах. Кхычахьара из мухь хьатIа мел бахьача наха. Iаьдала хула зе. хало юххера а нйдерхой «качйода». Цудухьа бакъахьа хетар, шоай болхлошта тоъала мукъа совхозаша уж баьцадаараш кхедоре. Кхачан программа керттера декхар а ма дий из.

ХIама дацар, райповцаша боаккхар миссел мара кхыбараш царех мах ца боаккхаш Iаре. «Кооперативанаькъан» кхы а «безагIа» ба. ХIаьта царел а тIех бала гIерташ рынкера базархой а ба. Йоаккхаш-йоаккхаш хьайоаккхаш латт цар райповцашкара инициатива. Цудухьа райпо ларекаш дукхагIа йолча хана яьсса юс баьца даараштa эгтара паргIатагI долча укх деношка. БIаьсти яьлча денз дерригаш а 70—80 тонн хиллал мара баьцадаараш дехкадац райпо системе гIолла. ТIаккха мел кхоач уж районе бахача 80 эзар гаргга хулача нахах хIара сага лаьрхIача?

Лакхехьа вай аьлар, совхозех тийша нах бисабаларе, аьнна. Иштта баьцадаараш ца тоъаш бусаргбар уж, райпо-х тийша бисача а.

Лоацца аьлча, маьха «безагIа» бале а кооператораш чIоагIа эшаш хиннаб. «Маьха-м нах юхаозалургбац, кхы шоай де хIама ца хилча». ЧIоагIа ниййса аьлар из цхьан кооператора ше оалий а ца ховш. Да а дац наьха-м де хIама, шоашкара дIабехха мах дIа а бенна хIама хьа ца ийцача.

ХIаьта а цхьан юкъа боарам боацаш айденна хинна маьхаш хIанз лохлуш доагIа. Кооперативаштеи базархоштеи юкъеяьнна конкуренци хьалхарбарашкахьа озабезам бе йолаеннай. Кооператораша шоашкахьа дукхагIа дIаувз ийдархой, мах чухьнахьа а боахаш. Мишта вIаштIехьдоал цар из? Базархоша санна херже мара помидор, харбаз, хох, саьмарсахк кхыйола хIама прилавка тIа яккхац кооператораша, хIаьта цар боаккхачул кIезигагIа мах а боаккх. Масала, нагахьа санна базархочо шиш къоарзача харбаза килограммах 60 кепиг доаккхе, кооператоро цу моча харбаза килограммах 50, е 40 кепиг мара даккхац. Базархочо а цунна бIара а хьеже, тIерабоаккх мах, ийдархой шийгахьа дIатIаозар духьа.

— ХIанз мо ер конкуренци дIахойоде, укх рынке де хIама хургдац базархошта, — аьлар укхазарча «Заря» яхача кооператива заведующе М. Бузуртанова.

Лоацца аьлча, базархой тIехьашкабоалаш боагIа, кооператорашта раьза боацаш оагIора уж хьеже а. Цергашца загал боаккха хьал тIакхьачад царна. Каст-кастагIа хьаелл районе керда кооперативаш, керда тикаш. Дукха ха йоаццаш Сунженски районерча «Сунжа» яхача объединене а хьайийллай баьцадаарий керда тика. Кхыча районашкара я Назране цу тайпара мах бу кооперативаш. ХIара бетта шерлуш, низболаш латтача кооперацe болама юкъе укхаза дакъа ца лоацаш боахам бац, Наьсарера совхозаш мара..

Юххера цIаьхка а ала лов: маьха деза дале а, шортта хьахаржа баьцадаараш да укхаза рынке а тикашка а. Цудухьа, хьалха санна, лакхехьарча органашка жалобаш ахац ийдархошкара: ер тоъац, из дац хьаэпа, яхаш.

ХIаьта а ниисагIа хетар тхона баьцадаарий хьакъехьа йола кхачан программа кхоачашъеш — моттигерча ресурсех районе дукхагIа пайда эцаре.

Рейдови бригада:

А. ТУМГАЕВ, «Заря» яхача кооператива болхло.

Ю. ЦОЛОЕВ, тха штате воаца корр.

М. ЗАНГИЕВ, тха собкор.

ПАРТОРГАНИЗАЦЕШКА—ОТЧЕТАШИ ХОРЖАМАШИ

Дийцар корта болаш дар

«Лермонтовский» совхоз Ачхой - Мартановски районе йоккхагІчарех лоархІаш я хьайбай продукци яккхаре и баьцадаараш кхедарен даькъе. ХІаьта цу боахаме доакхача деррига дулхахи, шурехи, ялатахи доккхагІа дакъа шоллагІча отделенега кхоач. Цудухьа тамаш елга дац цу отделене къахьегамхошта карагІдаьнначох тийша болга ерригача совхоза толам а.

Бакъда, укх тІеххьарча хана боахаме цар толамех дукхагІа дувц. Укх шера, масала, шоллагІча отделене массарел а дикагІа ялата хьувкъам чубенаб совхозе гІолла дІалаьрхІача. Планах 26 центнер йолаш 36.8 центнер хІара гектара тІара. Хаоттама хьалаш ма хетта хиннадоацалга теркал дича из дика толам ба. Йоачаш дукха латтарах ший тайпара пайда а баьннаб кхаш леладерашта. ЧІоагІа дика хиннай шекара свекла, хьажкІаш. Хоалуш ка яьннай хьайбаш леладерий а. Массехк шера хІанз мара бокъалгахьа даьнадац шурий комплекса гІулакхаш. Цудухьа цун коллективо толаме кхоачашъяьй бархІ бетта план. Расчеташа хьагойтачох ханал хьалха паччахьалкхенга шура йохкара план кхоачашъе таро я хьайбаш леладерий.

Царех а кхыча фактех а дувцар шоллагІча отделене коммунисташа шоай отчетно-хоржама собране. Цига доклад йир цехови парторганизаце секретара С. Абаева. Цо дийцар хьайбай продукци йоаккхилга лакхде, юртбоахама культурай хьувкъам айбе мишта вІаштІехьдаьлар.

Ер шу доладелча гІоне района кхыдола боахамаш а санна хозрасчета хьалашка къахьегам вІаштІехьбаьккха болх беш я совхоз. Отделене болхлоййн специалисташи дукхагІа теркам тІаахийта баьлар къахьегама эффективность лакхъергйола наькъаш, таронаш лахара, цунца цхьана продукцега дІадодар лох а деш.

Уж дешаш дар партийни бюро заседанешкеи собранешкеи къестадеш хиннараш. Духхьал къамаьл дувцарах гІулакх чакхдаргдоацилга дика кхетадора коммунисташа. С. Абаева ший доклада тІа белгалдаьккхача тайпара дезален арендни подряд юкъейоалаярах доккха беркат даьлар. Юххьанца цу гІулакха тІа цхьацца халонаш нийсъяннаяле а. Договорин хьисапе доакъара культураш кхеелга, хьайбаш леладелга дІа тІа нийца нах шекбувлаш моттигаш а хилар: кхоачашдергдий - теш совхозо договора и тІа аьнар, Іехабергбий-хьогІ тІехьара расчет еча хана?

Цу даькъе дукха къахьега дийзар отделене специалистий нах дІакхетабеш, кердадар мел толашагІа да дІахойташ. Юстара латтанзар отделене коммунисташ. Цар вІаштІехьдаьлар нах тешабе. Цунца цхьана йоакхо йир яхьа условеш кхоачашъергйола гІулакхаш вІаштІехьдахара а.

Хьалхарча бетташка денз хоаделар керда форма дукхагІа пайда луш йолга. Иштта, нагахьа санна шу долалуш отделене хьайбаш леладераш план кхоачашъяра тІехьабусаш хиннабале, шу юкъе кхоачача хана тІехьадусалга дІадаккха таро хилар. ЛаьрхІачул дукхагІа дозал тІакхийтар хьайбашта, шура йохкара план 120 процент кхоачашйир.

Собране къамаьл деш шурий комплекса начальника. З. Дрезова белгалдаьккхар паччахьалкхенга шура йохкара шера план шоаш Октябра 71 шу дузача цІейга кхоачашъергья, аьнна. ХьалхагІа цу тайпара къамаьл доккхала деш лоархІаргдар. Цхьабакъда, хІанз коммунисташа дика кхетадора из даьсса хабар доацалга. БІаргашта гуш лакхлуш латт шура йоаккхалга, хьайбашта дозал тІакхетилга. Иштта, МоговгІар дезала звенос леладеча хьайбашта ден-буси 600—650 грамм дулх тІакхет. ХІаьта планах 400 грамм мара яц. Цу тайпара тешшаме дозал тІакхет ИналовгІар дезала звенос кхоабача хьайбашта а. Соахка укх ханаца нийсдача шура йоаккхалга шозза лакхденнад. Тахан хІара беттача Іаттагара юкъера лаьрхІача 10 килограмм шура йоаккх. Хьалаха укхаза вІалла а ца хинна хІама да из.

Хьайбаш леладеча доаха толамаш дукхагІча даькъе доакъар кийчдара лаьрххІа. подрядни хьисапе болх бергбола дезала звено вІашагІйолларах латт. Къайле йолаш хІама мичад хьалха мел хинна халонаш доакъар кІезига хиларах нийслуш хилар. Кийчдеш хинна доакъар Іа юкъе кхачалехьа кхоачалуш моттигаш хулар. БІаьстан даьгІенашка арадаьха хьайбаш гІоарал дайна, халла мара дІа ца делалуш хулар. Цудухьа диззача аьки уж юха меттадоаладара шоай беррига а низ тІаухийтар хьайбаш леладераша, дояркаша.

ХІанз кхыча тайпара да. БІаьсти дІайолалушше а комплексера хьайбаш мел эшача доакъарца Іалашду. ГІулакх сенах латт аьлча, доакъар кийчдеча дезала звено вІашагІъеллар. ТутхановгІар ворхІ дезалхо ва цунна чувоагІаш. Царех хІаранена дика хов трактор лалла, кхыйолча техникаца болх бе. Доакъар кийчдераш ден а бус а кхашка доахаш ба аьлча харц хургдац. Доакъара цхьа дакъа ферме хьатІакхухь, ХІаьта дукхагІа дар Іана кийчдеш да.

— Таханарча дийнахьа звено членаша кийчъяьй 2000 тонн сенаж, из планал дикка дукхагІа я. — йоахар С. Абаева. — Дикача хьале я шозлагІа дІайийна 150 гектар хьажкІаш, цкъа дІайийча дуккхаза тІаювла баьцаш а дика хиннай. Цу гІулакхаша къаьгга тешал ду Іай шортта доакъар хургхилара...

Собране мел хинна къамаьл духхьал толамех хинна Іацар. Доклада тІа а пренешка, къамаьл даьраша дувцар хьалхашка латтача декхарех, балха тІа нийслуча кхоачамбоацарех, пайда ца эцача таронех. ЦІенхашта критика йир цеховой парторганизаце бюрона. Дуккха а дешаш къестадеча мелал гойт бюрос, йоахар коммунисташа.

ХІанзчул диъ шу хьалха № 2 йола тракторно - кхаш леладу бригада лаьттача моттиге хьалъе йолаьяр хьажкІаш цІенъергйолеи чакхйоахаргйолеи завод. Сихха шоай бригада кхыча моттиге дІаяхьа йийзар механизаторий. Цу хана денз диъ шу даьннад. бакъда, кхыметтел кхоале а яьц бригада латтача техника тоаяра, из лоаттаяра. Іай вІоахвала моттиг яц. Дукха ха йоацаш директор хувцавеннав совхозе. Цо цхьа йоакхо е а мег. Бакъда, гІишлон материалаш тоъаш яц.

Керда партийни бюро а цун секретарь а хержар собране. Хетаргахьа белгалдаьха кхоачамбоацараш дІадахара беррига низ тІабохийтаргба отделене коммунисташа.

Р. САРДАЛОВ,
«Знамя ленинизма» яхача Ачхой - Мартановски районни газета болхло.

Доазол дехьара

Сеуле XXIV дола олимпийски ловзараш доладала деррига а массехк кІира мара дисадац.

СУРТА ТІА: города кердача гІишлон тховна тІара хьежача гуш йола Сеул.

КИОДО—ТАСС сурт.

ГІаьле увзарах цІаькха а

ДУВЦАР ДА «ВАШИНГТОН ПОСТ» ЯХАЧА АМЕРИКАНСКИ ГАЗЕТА ТІА АРАЯЬККХАЧА СЭЛЛИ СКВАЙЕРСА СТАТЬЯХ

США-ара хІанзара гІаьле увза нах къахета доагІаш ба. Сигадета озача хана шоашта гонахьарча наха из ца дезалга хов царна. ГІаьле озарах доалла наха новкъа долаш эггара кІезигагІадар из да. Дукхача гІулакхерча наха болх беча помещенешка, самолетаца водаш шин сахьатал дукхагІа никъ бе ца безача, хІаьта иштта тІехь-тІехьа дукхагІйолча ресторанашкеи мотелашкеи гІаьле оза могийташ дац. Цо дукхагІа хойт гІаьле озар зене долга. Кхыметтел тІема командоване а приказ техад хІанз лаьрххІа къоастаьча а геттара кІезигача а моттигашка мара гІаьле оза бокъо ца луш.

ГІаьле озалга кхераме долгеи общественность цунна духьал йолгеи дІадовзийташ дукха хІамаш доллаше а, 51 миллион болча американцаша гІаьле хІана йитац? Американски Іилманхоша тІеххьара даьча тохкамашка диллача из да никотинах чам болар. героини крэки санна йолча наркотикел кІезигагІа йоацаш дегІах латаш йола гІаьле озача валара оамал а. Из чІоагІдеш я Іилма тІеххьара даннеш а.

Масала, Джордтаунски университетерча медицински школерча фармаколога Кеннет Келлара хьагучаяьккхай никотина проводникаш санна йола хьаь тІехен тІара йиъ моттиг (рецептораш оалараш). ХІаьта цун коллега волча Арканзасски университетерча доктора К. Х. Гинзела даьча тохкамегІа никотин Іаткъ пехкий цхьа къаьсттача участкашта, цар шоай аргІана хьоа хьоабу дегІа мышцаш мелъергйолаш. Цу тайпара хьаотт никотин массанахьа а Іаткъаш хилара сурт: сигарета кІур чубначул тІехьагІа итт секунд яьлча никотин пехкий цІий лелача системага кхоач. цигара сиха дІаярж из ерригача организмага.

Іилманхошта хІанз а мегадац никотин иштта массанахьа дІаяржаш а тайп-тайпара а хилар кхетаде. Цо ду цхьадола хувцамаш сиха Іаткъаш а дІаьх ца луш а да, вожаш гІаьле эзачул тІехьагІа массехк дийнахьа дІаьхлу.

Из проблема йовзара белгалонех цаІ я никотин хьаь эггара лоархІаме йола химически соединенеш санна клеткашка кхоачаш хилар. Ший химически структура бахьан долаш никотин клеткай тІехен тІа рецептораша вІашагІкхеталуш а дог шердалар - вІашкатаІар нийса лоаттадеча нервни система даькъана, цІийн давленена, гормонаш хьакъостаяра влиянеш а я.

Саго хІара дийнахьа гІаьле увзаш никотин хадданза дегІага кхоачийташ хиларо клеткаша беш бола болх хувцарга боаккхаргболаш лерхІ доктора Келлара. Цу тІа гІолла биологически дукхагІа эшаш хул никотин, цо ший аргІана кхы а чІоагІъю гІаьле озара оамал. Цудухьа кхетадеш да гІаьле йита из увзарашта хала хІана да.

Никотинах чам хІана бол дикагІа кхетадара гІаьле увзараша гІаьле аттагІа ютаргйолаш новкъостал дара йола кхы а дикагІа методаш е сага унахцІенонна зе деш йола гІаьле озарах йоала продукташ хургйоацаш никотин кхоачаргйолаш дола хІама шоашта корадоагІаргхиларга дог доахаш ба Іилманхой.

Царех цаІ да никотинах кхоачам хилийтара из йоалла Іувша резинка лелаяр. ШоллагІдар да из йоалла аэрозоль хьаяр. Аэрозоль никотин сага керта хьаьген организмаген сигарета эзача кхоачийтачул дукха сихагІа кхоачийташ я. Организмана цо гІаьле озачул дукха кІезигагІа зе дергда. Цу тайпара, гІаьле йитараша оттабаьча боарамагІа аэрозоль лелае мегаргья, аэрозоль тІехь - тІехьа кІезигІа хилийтара наькъаца никотин ютача а боахаргба. Іилманхошен лорашен могаеш я аэрозоль, гІаьле йитийтарга боаккха гІа а лерхІ цох.

(АПН).

ГЕРЗАШ ДІАДАХАР— ХАНО ДІАДЕХАР

Варшавски Договора юкъе дакъа лоацача паччахьалкхений Политически консультативни комитета совещане оттаьча инициативашта чІоагІа теркам тІабахийтаб Европа политически общественни наха.

Гой фу язду «Варшавски плана» лоархІамах лаьца Штефан Дернберга, Европе кхерамзлен тІеххьарча ГДР Комитета председатела:

— Герзаш дІадахар, — хано дІадехар Европе а деррига дунен тІа а кхерамзлен цхьана къахьегалгеи Іалашдара керттера приоритет я. Социалистически мехкий конструктивни предложенеш хьахиннай геттара бехктокхамеча хана. Европа, хетаргахьа, хІанз тІема тІехьарча исторе хана эггара лоархІаме дола цхьа хІама харжа дезача этта латт: тІом хьахьувш йола моттиг дІаяккха а цунга цІаккха материальнии интеллектуальнии кийчлургйоацача отта а езача е адамаш дахара хадданза кхерам тІалатташ яха езача.

ТІеххьарча кхо шу белгала да дунен халкъашта юкъерча политике позитивни толамаш даьха хиларца. Хетаргахьа, из эггара дикагІа гуш да, кхохкам лаьгІбара процесс кердача этапе яьначей холуш беркате гІулакхаш хьахиннач Европе. Из иштта дар аьнна хІанз а чІоагІденна дІаэтта дац хила доагІар.

ХІанз цІаккха ца хиннача тайпара эш конструктивни переговораш, бакъда, уж яц яьй алийта. Диалог, вІашн дагабовлар — из юххера а бухсоццаш хьахулачунга кхачарга вуга средство я. Бакъда, переговораш чоалхане хургья, хІана аьлча цига дукххача вІашн дувзаденна долча хаттараштa доагІа а тешшаме а жоп дала дезаргда. Из иштта дале а ши хІама хиланза даргдоацаш лерхІ аз: переговораш яра кийча хилари дискуссешта а цхьана болх бара а эша кІийле хиларах тарра переговорий проект оттаелга а. Варшавски Договора юкъе дакъа лоацараша дІахьехад из дара шоаш кийча болга.

Цар предложенешта юкъейода кхо компонент: кхы а лохагІча боараме герзашцара низаш цхьатарра хургдолча дахар, тІом цІаьхха хургбоацача баккхар, информаци вІашн дІа-юха ялари тІахьожам лоаттабари. Уж предложенеш кхоачашъяро хьахулийтаргъяр сихдаь герзаш хьадеш хиларо кхерам тІаоттабаь йола тІема фактор кІезигъяра эша таронаш. Из деш лоархІаме да герза керда системаш хьа ца яри долаш дола герзаш чІоагІача оагІорахьа керда ца дахари.

Европера кхерамзле чІоагІъяра лоархІаме хІама дулургдар тІатаІара герз дІадаккха йолча, кризисни ситуацеш сихха дІайовзийтареи вІашн бола тешам чІоагІбареи механизмаш хьаль йолча чІоагІъяьча кхерамзлен коридорашта.

Къоастае езаш я дуккхайола проблемаш. Духхьала цудухьа аз боккха лоархІам бу керда Рейкьявик дІаяхьарахи, Европерча континентера керттера проблемаш къоастаяра Европа юкъара вІашагІкхетарахи йолча М. С. Горбачева предложеней.

(АПН).

Берлин.

ВЕЖАРИЙ БОЛЧА ХЬОАШАЛГІА

Самардийнахьа Грознера араьлар Херсоне йодаш йола Нохч - ГІалгІайчен делегаци. Уж бар республика культура викалаш. Цига водача Нохч-ГІалгІай АССР культура министрагара А. Г. Кийдаровгара интервью нйцар тха корреспондента.

Абдула Гарсиевич, дувцал вайна шоаш фу дагадолаш хьоашалгІа долх?

Дукха ха я Херсонски областан вай республикаеи юкъе доттагІал тоссаденна. Укх шера бІаьсти вайцига хьоашалгІа баьхкабар херсонцаш. Цар йоазонхой, культура викалаш хилар дукххача промышленни предприятешка, боахамашка, кхыйолча моттигашка къахьегамхошца вІашагІбетталуш, шоай кхоллам царна бовзийташ.

ХІаьта Херсонски театро дукха зрителаш, вІашагІбийттар бІарччача бетта Грознерча М. Ю. Лермонтова цІерагІча драмтеатра залашка. Вай зрителa гарга йолча темаегІа дукха спектаклаш оттайир цар.

ХІанз тхо а долх херсонцаш болча хьоашалгІа.

Малаш ба Херсоне болха Нохч - ГІалгІайчен викалаш?

Литературеи театри къаман вахара кизга да, оалаш ма дий. ТІаккха тха керттера декхар Нохч-ГІалгІайчен литератураи искусстваи денош цига чакхдахарца вай вахар царна дикагІа довзийталга да.

Делегацеца ба республика йоазонхой Союза правлене председатель Ш. Арсанукаев, йоазонхой С. Чахкиев, Х. Сатуев, художникий викал А. Асуханов, РСФСР заслуженни артист В. Дагаев, НГІАССР халкъа артистка А. Асхабова, НГІАССР заслуженни артист Д. Мальцаков. Цу юкъе я «Илли» яха ансамбль а.

Тхоца цхьан ханна Херсоне гастролешка да М. Ю. Лермонтова цІерагІа эрсий драматически театр а.

Шоай вІашагІкхетар а болх а мишта чакхбаккха лаьрхІа да шо цига?

Тха программагІа оаха лаьрхІад творчески вІашагІкхетараш, къахьегама коллективашца, юртий районашкарча бахархошца вІашагІкхетараш чакхдоахалга. Эггара хьалхарча дийнахьа г. Херсонерча Шевченко цІерагІча майдан тІа дІадолалу тха вІашагІкхетар.

Вай республикерчеи Херсонерчеи ансамблаша цхьана концерташ увттадергда, йоазонхоша шоай стихаш ешаргья.

Укх тайпара гІулакхаш леладаро къамий культураш вІашн йІаьхегІа ю, опыт дІа-юха эца таро хулийт, творчески контакташ чІоагІъю. ХІаьта цу дерригне а вІашн леладу доттагІал чІоагІду. Цхьан къаман культура вокханна йовзийт.

Лоацца аьлча, халкъий вошал — культурай вошал. Цудухьа къаьстта боккхача лоархІаме да цу тайпара вІашн леладу гІулакхаш.

Интервью нйцар Х. АУШЕВА.

БРИГАДИРА ЙОАКХОНАШ

Вай мехка халача хана дІайолаелар Николая къахьегама биографи: тІемо яьчовнаш йийрзалцар, истий моарой, новной къонгаш тІем тІара цІабахкарга хьежаш бар...

— Бакъда, сакъердаме а ха яр из,— дувц Николая. ТІаккха цхьа ха яннанчул тІехьагІа тІатехар: — Е иштта хийтта хургда, къона хиннадь...

Цун гергача юхь тІа гІайгІане белам бижар, бІаргаш харбаза генарашта тарадийрзар. Моттар, цо хІанз «шийла 50-гІа шераш» дувцаргда аьнна. Бакъда, кхыдар аьлар цо:

— 1952 шера Хегымсук яйзар сона, — аьлар Николая сесагахьа дІа а хьежа. — Вахаро дукххача регионашка кхийсад тхо. ХІаьта а сай даьш леладаь гІулакх дицдаьдац. Вешта ха-м хиннай аз хьажкІаш кхееш.

Тхо къамаьл дувцаш дагІаш чуваьлар цхьа зІамсаг.

— ШоллагІа насос ехай. Хохаш «боагаш» латт, — бар цун хоам.

— Махьмудаца дагавала. Со хІанз конторе гІоргва,—аьнна хьалгІеттар из.

— Звеньевой ва из. — Са вôІ Георгий. Ваха веза са. Хохаш бовш латт...

Ах сахьат далалехьа новкъа кхийттача машинаца вахар из.

Урус-Мартановски районе Николай Им вера диъ шу хьалха «Солнечный» совхозерча дезала подрядех шийна хезандаь. Укхаза ва сихвелар из. Шу даьлча «Труд» совхозе ше кертте а волаш, баьцадаараш кхеду бригада вІашагІъеллар цо.

Николайца болх бе раьза хилар цунна дукха хана денз дика бовзаш бола нах, Петр, Люда Легай, Женя Легай, Валерий Ким. Воккха саг Ким Валерий ший дезалца вера: кІала а корабир цунца болх бе а эшача гІо дергдола а нах. Уж ба БетельгиревгІар, АцаевгІар дезал. Ацаев Махьмуд мо болхло лаха атта дац. Из механизатор ва. МоллагІча техникаца болх бе хов цунна.

ДІадахача шера бригада баьча балха итогаш иштта я: 110 гектар тІара 1800 тонн хохаш баха безача, 3560 тонн яьккхар. Цу бригадо совхоза 419 эзар сом пайда бир. ХІаьта хІара звенона 17 эзара сом делар бухсоццаш хьахинначох.

Николая укх шера арендни подрядах болх бе лаьрхІадар. Техника эца езаш дош эттар. Эшар цхьа трактор, машина, шиъ хий детта установка.

ХІама хиланзар. Совхоза дирекци цу гІулакха раьза хиланзар. Из кхетадеш а да. Боахам зІамига ба. Техника иштта а тоъаш яц.

Укх шера хІара гектара тІара 16 тонн хохаш баха декхарийла я бригада. Хьалха хІара гектара тІа 20 тоннал кІезигагІа яккхар ахь да, — оалар Николая. Цу хана цхьаннена хІама дагадацар...

Укх деношка юха а «Труд» совхозе кхай тІа хилар тхо. Им Николай кхай тІа вацар. Лоалахарча республике вахавар из, удобренеш я. Малхо боагабаьча хохашта бІара хьежаш Николая цкъа аьнна хинна дешаш дагадаьхар сона: «Хохашта аре, фо, малх дукха беза».

Дицденнадий-хьогІ Николая хий? Е ший дешай мах бовз цунна? 35 шу ма дий цо баьцадаараш кхеду.

Цу хаттарашта жоп лургда гуйрено. Бакъда, цхьаннех теша мегаргва: фуннагІа даь а ше денна дош кхоачашдергда цо.

С.-М. ИСАРАЕВ.

СУРТА ТІА: Им Николай.
Автора сурт.

МАССАЗА А ХЬАЛХА

Хожбахмадова Закият. Из цІи хезай ерригача республике. Хьаьнала, дог цІена къахьегарах даьнна сий да из.

Ше цкъа хьалаьца никъ ца хувцаш хьайоагІа Закият. Вурийтта шу даланза йоІ яр из эггара хьалха божа бетта балха йодача хана. Из дар 1961 шера. Цо ше хержа бацар из никъ. ВІалла дага а доацаш хьахилар из. Шийца хьалкхийна лоалахо Муртазалиева Сапият доярка йолаш болх бе йолаелча Закията а безам эттар балха яха.

ДагадохарагІа дІайиккха цунца дІаяханзар Закият. Даьген наьнаген хайтар цо из хІама. Шойла дага а баьнна, раьза хилар уж Сапиятаца шоай йоІ балха яхийта.

Дуккхача дезале хьалкхийна яр Закият. ЗІамига йолча хана денз къахьега дезаш цхьацца хІама кхоачар цунга а, вокхарга санна. МассагІа хулар де дезаш? Нув хьакха, пхьегІаш йила, доахангеи жегеи хьажа, кхай тІа яха езаш, йиІиг йолча хана денз хІама хьаде Іемаяр Закият.

— Боча ма Іомабелахь, — оалар Закията дас ший фусам-наьнага Хедега. — ТІаккха нах хургбац хьона акхарех. ХІама хьадайта, къахьегаш хуле, шоашта а бахаргба наха а накъабаргба.

Закията воша СаІид комбайнер вар, вож Іарби — тракторист, хІаьта Адам шофер вар. Вож зІамагІбараш деша багІар.

Да Хьасани нана Хедин массаза совхозе къахьегаш хулар. Цу тайппара, беррига дезал къахьегаш болча цІагІа хьалкхийна яр Закият. ХІаьта нана цхьаца долча дезарах йоаллача хана цІагІара доахан а деттар цо.

Иштача хьалера дІайолаелар Закият совхозе болх бе. Цу хана из яхар «КхоалагІа совхоз» оалача боахама ферме балха. Цхьаккха а дацар цига Закията хьалхара бІаргадайна хІама. Доаханна гІулакх делга, царга хьожалга, уж детталга цунна ховш дар, цу тІехь Іайна опыт еце а.

Бакъда, фермера нах бар зІамигача йоІа керда бовзаш. Ший цІагІарчарцеи лоалахощцеи санна, хьакхашта хулалацар Закият эггара хьалха бІаргагуш болча нахаца. Сапията хьакхашта йоахар из шийца болх беча кхалнахаца, дІадовзийтар цун дезараш.

Цу ферме болх беш бар хІаьта Сираждинова Байсари, Зайтаева Халифат, кхыбараш. Закият Іомалора царгара, шийна ца ховр хоаттар, хьазцар цар деш хинна хьехар, из кхоачашдора. Йовзаш - йовзаш гучаьлар цунна доахан деттара, цар шура хьахецара къайленаш.

Балхара чуяхача ший наьнага дІадувцар цо доахан детташ ше даьр. Ювцар доахан оамалаш. Нанас довзийтар цунна ца ховш дар. Хьехар болх мишта бе беза а нахаца мишта хила еза а. Цо оалар ший йоІага боккхагІбараша хьайга оалачунга ладувгІаш, царгара Іомалуш хилалахь.

Массане а массанахьа а могадора Закията из доярка йолаш балха яхар. Дика дувцар цо хьалаьца гІулакх. Из бахьан долаш а дукхагІа безам тІабодар цун ше дечунна. ХІаьта фермерча дояркаша цун дог эккхаргдоацаш хьаьйора из шоашца.

ЦаІ шоллагІчоа тІехьа дІададахар шераш Закията хадданза доярка йолаш болх беш. ХьаІайра цун балха опыт. Хьалхалаттарех цаІ а йолаш дІайолаелар из йислагІча пятилетке. Цун хьалхарча шера Хожбахмадова Закията социалистически яхье котъяларах профсоюза обкома Сийлен грамота лу. Из пятилетка дІайолаю цаІ шоллагІчоа тІехьа коталонаш а йоахаш. ШоллагІа шу а ка йолаш чакхдоаккх Закията. Парте Грозненски райкомеи райисполкомеи Сийлен грамота лу цунна.

1973 шу къаьстта боккха толам болаш дера Хожбахмадовайна. Цу шера шоай совхозе меттел районе а хьалхарча моттиге йоал из. Іай а, аькки санна йоаккхаш йоала шура лаьгІ ца йолийташ, шийца болх беш барел хьалха латташ чакхйоал. Цхьан ханна Закията доккха дакъа лоац совхоза а юрта а общественни вахаре, Шолже яхача юрта Совета депутат а йолаш, цунна кІоаргагІа довз юртара вахар, общественни къахьегама юкъеоз къона мехкарий.

Иштта цо беча балха боккха мах бу партеи правительстваси — Хожбахмадова Закията цу шера лу Къахьегама ЦІеча Байракха орден.

Цу совгІато гІадийгарал совгІа, кхы а дикагІа къахьега декхарийла ю Закият. Из дика кхетаду цо.

Кхы а доккхагІа толамаш даха йолалу из тІехьагІа.

Иштта беркате чакхйоал Закията нйслагІа пятилетка.

Ферме болх беш йолча цу шерашка цун хьахул ший дезал а. Бакъда ферме санна, дог делаш оттац цун цІагІара вахар. ЙоккхагІйолчун 5 шу мара дацар, кхаь бераща юс из къона нана; цІен да тІера а ваьле. Шийна тІаэттача цу бохамо йохаяц Закият. Ший берашта йизза нана а йолаш дІайолалу. Из хьал а лоац, цунна новкъостал а ду совхозо, Іаьдала органаша: бераш берий яслешка хьожаду, хІаьта Закията квартира лу. Цу хІамаша аттача йоаккх цунна тІакхаьча халон саготои. Бакъда, шаьрра дІадоладенна вахар иштта лорзагІа далара гІайгІа южаш яц.

— Саг хІама ца деш висача, цунна дуккха уйлаш дагайох, — яхаш дувц Закията. — Цудухьа цу хана къаьстта дукхагІа къахьега, мукъа йоаккха ха ма хулла кІезигагІа хилийта гІертар со. Цунца йицлора сона айса берий еш йола сагото, сайна хинна халахетар, — дувц цо.

ИттлагІа пятилетка дІайолаю Хожбахмадовас юххьанца денз социалистически яхье хьалха латташ. Цун хьалхарча шера цунна лу парте Грозненски райкомеи райисполкомеи Сийлен грамота, социалистически яхье котъялара знак.

Хожбахмадова ший йІаьхий опыт дІайовзийт кхыча дояркашта. Цо Іомабу къона мехкарий, къахьегама цар безам тІабохийт. Иштта, цо доахан детта Іомабир Мутиева Рукъият, Займаева Танбат, кхыбараш.

Массехказза дехкарашкара йоаккхачул дукха кІезигагІа шура яккхац цо духхьашха дехкача доахангара. Плани тІаийца декхари тІехкхоачашду.

Укх тІеххьарча ший пятилетка цхьанна шера шийла котъялийтаяц цо районера цхьаккха доярка. Дукха а дика а шура йоаккхаш чакхъяьннай.

XIX Ерригсоюзни партийни конференцеи цул тІехьагІа хиннача КПСС ЦК Пленумеи доккхий декхараш оттадаьд юрта боахама къахьегамхошта хьалхашка. Уж толаме кхоачашдара низ кхобергбац аз а са новкъосташа а, йоах Хожбахмадова Закията.

Хожбахмадова къахьегам безабенна саг я. Цунна сакъердаме да ше доахан латташ деш дола гІулакх. Цудухьа доах цо иштта доккхий толамаш а.

Хьалха деннача совгІата Хожбахмадова тІакхийттар вай Даьхен эггара дезагІдола совгІат — цунна елар Ленина орден. Цу совгІато бух боаццаш гІадийгар из, кхы а дикагІа къахьега декхарийла а йир.

Закият дика лоархІаш, сий деш, нах тешаш саг я. Цудухьа хержай из юрта а районна а Советий депутаталла.

Цо шийна тІадила гІулакх моллагІа а тешамеи ший ханнахьеи кхоачашдергхиларах теш из йовзаш мел вар. ХІаьта из ца йовзаш совхозе цхьаккха а вац.

Р. ЧАХКИЕВА.

Сага элементарни бокъонаш а телхаеча Пиночета хунтана духьал турпала къовсам лоаттабу Чиле халкъо.

СУРТА ТІА: Сантьяго хиннача Пиночета духьаларча манифестацеех цаІ.

ТАСС фотохроника.

КЪАХЬЕГАМА РЕСУРСАШ: МИШТА ПАЙДА ЭЦ ЦАРЕХ

Къахьегама ресурсаш балха юкъе йоалаяр лоархІаме гІулакх а хинна дІаэттад вай республике. ХІара районо, колхозо, совхозо, предприяте цу хьакъехьа де мел дезар белгалдоаккхаш программа оттаяьй. Мишта кхоачашъю из Сунженски районе? Цу хаттара жоп лохаш гергача истола тІа къамаьл хилар тха корреспондентий района партийни, советски болхлошца, боахамий кулгалхошца. Цунах лаьца оаш дешаргда укх газета оагІо тІа.

НАЬХА ЙОАКХО ЕШ

Тха Сунженски районе къахьегама ресурсех пайда ийбара йола проблема «Сердало» яхача газета оагІон тІа ювцаш хиларца, тахан хоадам боллаш газета дешаршта са довзийта безам ба хІанз укх сахьате къахьега моттиг а йоацаш, цІагІа Іеш бола районе баха нах балха тІа дІанийсбара лоаццача хана тхоашта карагІдийннарех лаьца. Бахача наха лаьттан участкаш дІа а хьежаеш, цар шоай доалахьара цІенош, иштта коммунальни цІенош хьалдеш хиларца дувзаденна дукха гІишлон материалаш эш района. Цхьабакъда, гІишлош хьалъеча ма эшша уж Іалашъяра хІанзалца низ дІакхаьчабац тха. Цудухьа районе баха нах леткъаш, гІишлонхоша хьалдеш латта гІирсаш юкъагІдоахаш дукха моттигаш нийсъеннай. ДІахо из гІулакх ца нийсдалийтара оаха вІашагІъехкай шлакоблокаш хьаергІйола кооперативаш. Уж беттагара беттага дукхагІа хулаш а йоагІа. Долче, дукхагІа хул цІенош хьалдеча эша гІишлон материалаш. Керттердар из хинна а Іац, цул кІезигагІа лоархІам болаш дац хІара кооперативе, хІанз деш хІама а доацаш лелача нахах, иттех саг балха тІа дІанийслуш хилар.

Районе цаІ мара йоацача кирпишкаш еча завода коллектива гаьнна вІаштІехьдалац гІишлош хьалъеча эшаш йола етта кирпишк лоаттае. Цудухьа шлакоблокаш хьаеш йола цехаш, кооперативаш хьайийлла ца Іеш, кирпишк хьаергІйола кооператива — кирпични завод, хьаелла лаьрхІар «Путь к коммунизму» яхача колхозе. Цу колхозо кооперативана эц цига эшаргІйолча оборудованех 20 процент яр. Пайщик хиларах тарра колхоза доагІаш дар дІатергда кооперативо. Цул совгІа цунна цо терга оборудованена амартизаци ярах доагІар а. Из болх бе йолаелча районерча юрта боахамашта, иштта бахача наха дукхагІа кирпишк лоаттае а, цунца цхьана гІишлош хьалъеш бола нах дукхагІа хилийта а вІаштІехьдаргда укхаза.

ЛурчогІа XIX партсъезда цІерагІча колхозерча кирпишкаш еча завода реконструкци йир. ХІанзчул ши хьахиннар фуд. Цкъадале, айъеннай завода мощность, шозлагІдале, хьабе болх а боацаш лийнна дукха нах производстве дІанийсбеннаб.

Хьалха дІадахача шерашка районерча хІара колхозе, совхозе, болхлой поселкашка, юрташка Іамарч дар. Цига чкъаьрий кхедеш, царна кхача луш, уж лорадеш, царга хьожаш нах бар. Из къахьега моттиг йоаца нах балха тІа дІанийсбара хьахинна дІаэтта йола йоккха резерв яр. Цул совгІа доккха дакъа лоацар цу гІулакхо Кхачан програма кхоачашъеча а, хІана аьлча, бахача наха чкъаьрий лоаттадора, каст-каста торгови организацешка дохкаш хулар укхазара доахаш дола чкъаьрий. Из башхадика гІулакх тесса дита, дицденнадар укх тІеххьарча шерашка. Долче, болх боацаш бисар цига къахьегаш хинна дукха нах.

Цу гІулакха чІоагІа уйла йир «Сунжа» яхача тха агрообъединене кулгалхоша, общественни организацеша. Цудухьа уж Іамарч юха хьаделла, цар чу чкъаьрий леладе лаьрхІад оаха. ТІаккха тха таро ма хулий къахьегаш а боацаш лелаш бола нах балха тІа дІанийсбе а. Фуд цу лостамагІа тхона карагІдаьннар а хІанзчул тІехьагІа де лерхІаш перспектива йолаш дар а? Цу хьакъехьа а дувца долаш да тхо. С. М. Кирова цІерагІча колхозера деррига Іамарч болх беш да хІанз укх сахьате. Цига балха тІа дІанийсвеннав массехк саг. Иштта болх бе доладалийтад оаха «Красная Армия» яхача колхозера 15 гектар дІалоацаш дола Іамарч а. Цига а болх боацаш лийнна массехк саг балха дІанийсвелар. ХІанз болх бе доладолийташ да оаха «Победа», «Путь к коммунизму» яхача колхозашкара Іамарч а. Цига а иттех саг балха дІанийслургва. Хьажал шо, тесса дита гІулакх юха метта а оттадаь, дІадоладарах къахьегама ресурсех пайда эцар даькъе мел беркат доал, вешта цар луш дола чкъаьрий ца лаьрхІача а. Лехачоа корадоагІа, яхаш, да халкъа кица. Къахьегама ресурсех дикагІа пайда эцара хадданза тхо. ТІаккхуш хиларо вІаштІехьдоалийт тха цу лостамагІа керд-керда толамаш даха.

Цхьаькха ала безам ба са цхьан лоархІамеча проблемах лаьца. Хьалха дІадахача шерашка тха районерча колхозех, совхозех цхьаккха яцар бІаьстан юххье цига бахача наха, иштта торгови сета лаьрхІа баьцадараш лоаттадеш йола теплицаш йоацаш. Из чІоагІа пайдане гІулакх а укх тІеххьарча шерашка дицденнадар тхо долча. Иштта йола теплицаш тесса йитаяр «Победа» яхача, XIX партсъезда цІерагІча колхозашка, «Ассиновский» совхозе, Нестеровски консервни заводе, кхычахьа. Долче, цар луш хинна беркат ца лаьрхІача а цига къахьегаш хинна нах болх боацаш бисар. ХІанз уж ерригаш а юха меттаоттаеш я. ТІаккха цига къахьегаш хургба, хІанз деш хІама а доацаш, лелаш итташ бола нах.

«Сунжа» яхача агрообъединене кулгалхой хадданза тохкаш ба мамогга дикагІа къахьегама ресурсех пайда эцара йола таронаши кхоачамаши. Объединени вІашагІъеллача лоаццача хана тхона карагІдийннараш дукха дале а, пайда эцанза кхы а резерваш я тха. Уж я тха перспективаш. Мраморни кхера боаккха ши карьер хьаелла лаьрхІад оаха. Из шортта болаш ба тха районе. Из кхера боха а беш, вай мехка а доазол арахьарча мехкашка а дІакхахьийтара йолча станокашта заказ а даь, кастта хьакхоачаргІйолаш я. Цу карьерашка а болх беш хургба итташ бола нах. Тхога хьалуш я хьалха хинна Сурхахински база а. Цига а тайп-тайпара цехаш, производственни участкаш хьаелларгъя оаха. Тхона хетачогІа, дукха нах дІанийслургба цига а балха тІа.

В. РЫЖКОВ,
«Сунжа» яхача агрообъединене начальника заместитель.

Ма хетта дац деррига а

Наха балха моттигаш... Цул йоккхагІа социальни проблема яц районе. Цу хьакъехьа баь КПСС Нохч-ГІалгІай обкома соцам кхоачашбеш кІезиг-дукха меттахьдаьннад гІулакх. Орджоникидзевская яхача станицера 700 гаргга саг оттаваьв оаха района тайп-тайпарча организацешка учрежденешка балха. ХІаьта а цох кхоачамбаь дита йиш йолаш дац гІулакх. Кхы мел долчох ца дийцача а, лакхехьарен лаьрхІа юкъереи дешар дийша 300 саг ва станице балха отта ца могаш лелаш. Хьажал шо, массехк шера пачхьалкхено мах а телаш дийша баьнна нах тахан дер дайнараш санна лел.

Цу гІулакха бекхе станица территорена чуйоагІача предприятейи организацейи кулгалхой ба. Масала, ПУЖКХ кулгалхочо А. Мальцева ше волча оаха балха дІахьожаваь саг дІаэцац, моттига яц, яхаш. ХІаьта райисполкома заседане ше тІавийхача болх хьабе нах тоъац йоах. Аз кхетаеш яц цун позици. Иштта юхаухийт ше волча оаха дІахьежабу нах райпо председатела А. Тимуркаева а.

Таханарча дийнахьа нах шоашта эшалга хоіташ спискаш хьачутелац предприятейи организацейи кулгалхоша. ТІаккха тха вІаши бувзамаш хиларга хьежжа мара цу лоархІамеча балха тІа аьттув баргбоацалга гуш да.

Цхьаькха а дар са ала. Со кхеташ вац райисполкома къахьегама отдела заведующе Цечоевай функцех. ХІана аьлча, из а нах балха дІатарбе безаш я, уж декхараш кхоачащдеш со а ва.

Нах балха дІанийсбара гІулакхаш дикагІа-м латт тха станице укх шера соахкарчул. 1987 шера хьабе болх боацаш 1527 саг вар тха станице. Укх шера из цифра шозза кІезигагІа я.

Къахьегама ресурсай проблема къоастаеча чІоагІа лоархІаме да нах индивидуальни къахьегама юкъеозар. Цу даькъе 70 саг ва болх беш. ЦІагІа къахьегаш а ва 200 совгІа саг. Цхьабакъда, къахьегама ресурсащара проблема къоастае хІанз а ма хетта вІаштІехьдаьннадац.

Х. ХАМХОЕВ,
Орджоникидзевская яхача станица станични совета председателя заместитель, нах балха дІаоттабара йолча комиссе председатель.

БАЛХАХ ОАГІУВ УВЗАРАШ

Вай заводаш, фабрикаш, колхозаш, совхозаш нах ца тоъаш я аларах довлац. Укхазара керттера бахьан — цхьайолча профессей престиж Іойожар, боахамий, предприятей культурно-бытовой хьалаш лоха, алапи кІезига хилар, хала балхаш кулгашца де дезаш хилар, иштта кхы дІахо а. Из деррига цунна йола цхьа тормоз я. ШозлагІ-дале предприятей, боахамий моттигерча Советашца, бахача нахаца айхха бувзам бац. КІезиг-дукха цу даькъе шинна оагІон барт хилча гІулакхаш тоаде вІаштІехьдаргдар. Из болх дІабахьара лаьрхІа йола формаши методаши йоацаш я.

Нах балха-така боацаш леларах зе хул вай обществана. Де хІама доацаш бола кагирхой харцахьча наькъ тІа бувл. Шерлу базархой гІоза, дукхагІа хул къоалаш, кхыдола зуламаш. Уж нах общественно-пайданеча балха юкъеозаро дикка лохбергбар цу ийрчача гІулакхий боарам.

Фу ду Сунженски районе балха боаца нах шоаш бахача моттигашка балха юкъеозара? Из болх бе декхарийла я юртийн станичнин Советаш, райисполкома чуйоагІа нах балха уттабу бюро. Къаьстта белгалдаккха лов бюрос цу даькъе деш дар.

Укх шера балха оттавар дехаш укхаза венав 360 саг. ПланагІа 170 саг волаш, верига а 142 саг балха оттаваьв. Бакъда, из а кхоачам болаш дац. Тахан а тІехьа промышленносте 6 саг эш, гІишлошъеча — 15 саг, транспорте — 8 саг, юртабоахаме — 304 саг. Къаьстта дукха болхлой кулгаш эш Ассински консервни заводе.

Ала доагІа, бюро шийна тІадехка декхараш кхоачашде гІерталгах. Цхьайолча предприятешка шоллагІа смена юкъейоалаярах 6 саг балха оттаваьв. Республикера кхычахьа болх бе дІахьожаваьв 24 саг. Пайда ийцаб индивидуальни къахьегамах а. 101 саг ва цу хьисапе къахьегаш. Кооперацена юкъеазав 93 саг. Иштта пайда ийцаб дезалеи арендни подрядех, 285 саг ва иштта къахьегаш. Кулга говзал йоаллачарна а бокъо еннай шоай цІагІа къахьега. Масала, хІамаш тегаш, кийнаш хьаеш, и. кх. дІ. 285 саг ва къахьегаш. Галашкарчен, Орджоникидзевская яхача станицерчен нахах 60 саг чувоагІа ши бригада вІашагІъеллай юртабоахаме къахьега. ХІаьта сезонни балха вахав 1684 саг.

ГІулакх иштта дале а, районе цхьаннахьа къа ца хьегаш ва 4581 саг. Боккха низ беций из!

Боахамашта дукха зе деш хІама да Малгобекски, Назрановски районашкара кхай тІара балхаш де нах хьакхувлалга. ХІаьта Сунженски районе бахараш тІерабац моттигерча боахамашка балха аха. Из дош юрта Совета исполкома, райисполкома кулгалхоша колхозий кулгалхошца цхьана къоастадича бакъахьа хургдар.

Районе долгострой памятник лархІа мегаргІйолаш я Сунженски маьхк еча заводо хьалъеш йола керда корпус. Массехк шу да из хьалъяь йистеяккха ца мога. Керттера бахьан — оборудовани эшаш хилар, болхлой ца тоъар. ПМК-5 я из болх дІахьор. Цу хьакъехьа са къамаьл хилар прорабаца Имагожев Зяудинаца.

— Тхо долчу нах балха хьехаш, аз айса а кхыметтел, дукха объявленеш хьалйийттай. Лоаллаха ухкача юрташка ихав дехараш деш. ХІама хилац, — аьлар цо.

— Алапеца дувзаденна-м дац из? — хетт аз.

— Алапи 180 — 220 сом эц тха болхлоша бетта. Из кІезига дац. Тхона эшар а вац 10 — 15 саг мара. Уж а кора ца боагІаш хала хьувз тхо.

Тахан маьхк еча завода конкурент хинна дІаэттай частни кооперативаш. Частника ший болх сиха тоабе вІаштІехьдоал, хІаьта паччахьалкхен предприятешта продукци арахеца меттел, корпус хьалъе а магац. НийсагІа хургдецарий балха дІахьожабеш бола нах эггара хьалха уж чІоагІагІа эшача предприятешка дІахьожабича. ТІаккха хургьяцар долгостроящ а.

Районе болх ца беш бола нах къахьегама дукхагІа юкъеозалга — тха декхар. Бакъдар аьлча, тахан из гІулакх ледара латт районе. Из дац наьха къахьега безам бац, яхалга. ДукхагІча даькъе болх хьабе моттигаш тоъац, яхаш леткъ предприятейи учрежденейи цхьабола кулгалхой.

Сога хьттача иштта хургдацар кулгалхоша лерттІа уйла а яь наьха йоакхо йоре.

Массанена а дика ховш да мохк социально - экономически дегІакхувлалга сихдара декхараш кхоачашдаро къахьегама ресурсех кхы а дикагІа пайда эцалга дІадехаш хилар. Цу лостамах тІатеІІа болх барах дикагІча оагІоракхьа хувцамаш хиннадац. Цхьабакъда, массехк гІишлон организаци, 10 колхоз, 2 совхоз, консервни завод дукхача хана денз болхлой тоъац, яхаш цу учрежденей кулгалхой Іокадаш ба. ТІаккха мишта латт из гІулакх тахан. Оаха цу организацешка дІахьежабеча нахах дукхагІбараш дІа ца эцаш юхаух. Кхетаде хала да из хІама: нах тоъац, яхаш, Іокадаш а ба, дІахьожабьараш дІа а эцац. Аз кхетадечогІа къахьегама ресурсай проблема къоастаяра сел дог лазаш а бац цхьайолча предприятейи организацейи кулгалхой. Из мишта хилара, цхьа масал доаладергда аз.

Дукха ха йоаццаш консервни заводе балха отта безам бар шоай, аьнна, тхогара цига шоаш дІахьожабелга дехаш ера къона ши кхалсаг. Белгалдаккха деза, тхо долча бахкалехьа хьалха цу заводе а баха кадрай отдела йоккхагІйолча инспекторца М. Евлоеваца дага а баьнна уж баьхка хинналга. Оаха шиннена а направленеш елар. Лорий комиссех чакх а баьнна ераш заводе юхабаьхкача, тхона болхлой эшац аьннад М. Евлоевас. Мел дог дохадеш хІама да из. Цу хьакъехьа оаха шийга хьаттача Евлоевас аьлар:

— Аз цу шин кхалсагага енар гІелал а яц е цар дог а дохадаьдац. ГІулакх миштад аьлча, царех цаІ берагІа йолга гучадаьлар, шоллагІа яр Сунженски РОВД кхелетарий инспекце учете латташ хилар. Кулга цІена ца хиларах оттаьй из учете.

Дукха къахьега а низ тІабахийта а бийзар Евлоева харц йолга цунна дІахайтара. ХІана аьлча, лорий комиссех чакх а яьнна цар бокъо еннача тІехьагІа мара хьожаьяц заводе из кхалсаг. Укхаза Евлоевна дагадаьлар-м кхыдар да. Тахан балха хьаийца берагІа йола кхалсаг массехк бутт баьлча декретни отпуске гІоргІйолга. ТІаккха из предприятена пайда боалаш хІама мичад. Цхьабакъда, хетаргахьа цхьаькха «дицдаьд» отдела кадрай болхлочо: Къахьегама законодательство цу хьакъехьа берагІа йолча кхалсага оагІув хьаллоацаш хилар. Из оаха цунга дІа а хайтар. ХІанз из кхалсаг (цун тайпан цІи Арсельгова я) заводе болх беш я.

ТІаккха кхелетарий инспекце учете латтача Барниева Зарайх фу хилар? Из балха дІа ца эца а бокъо йоацалгах «дІанхетае» йийзар М. Евлоева. Барнева а болх беш я. Ший декхарех дика а лоархІаю.

Тха балха тІа чІоагІа новкъарле еш хІама да ерригача районе болх ца беш бола нах хьадда мелла-б тхона ца хар. Керттерча даькъе цунна бехке я цхьайола станичнин юртийн Советий исполкомаш. Массехказа оаха аларах. райисполкомо декхарийла барах шоай территореш тІа болх ца беш мел нах бах хьахайтац цар. Хетаргахьа, цу тайпара нах бац, ала гІерт уж. ФуннагІа моллагІа даь а бехкагІа кІалхарабовла гІерт. Иштта таханарча дийнахьа из гІулакх теркал ца деш дутт Краснооктябрьски, Мужечерча, Орджоникидзевская яхача станични Советаша.

Дукха ха яц, тха бюро вІашагІъелла. Цхьабакъда, из иштта дале а, къахьегама ресурсащца ювзаенна проблемаш къоастаяра цо дикка дакъа юкъедихьалга гуш да. ХІаьта юртийн станичнин Совета исполкомаша тхоца айхха бувзамаш ца лоаттадой хоалуш беркат даргдоацалга дика кхетаду оаха. Цхьан дагара хила деза тхо.

Л. ШУМКОВА,
Сунженски района нах балха, дІанийсбара йолча бюро инспектор.

ЛоархІаме гІулакх

Къахьегама ресурсаш мамогга балха юкъеозара доккхийн бехктокхамен декхараш хьалхашка латт тхона, колхоза кулгалхоштен партийнин профсоюзнин организацештен. Сунженски районерча боахамашта юкъе йоккха лоархІаш яц тха колхоз. Хадданза колхозе къахьегаш вар 130 саг мара вац.

Цхьабакъда, цунах кхоачамбаь Іац тхо. Низ дІакхоачаш дар ду оаха Алхасте бахаш а болх боаца нах мамогга къахьегаргдолаш дІанийсбара. Цу лостамагІа дукха ца дой а, хоадамболлаш дола балхаш даьд оаха, дІахо доакъара свеклаш хьалкхееча вІашагІъеллай дезала подряда ши звено. Царех цхьан дезалга цхьайтта гектари вокх дезалга итт гектари доакъара свеклаш я хьалкхееш. Хьагуча суртах Іалаьмате дика хьийкъа хьахулаш латт уж. Цкъа-дале, из доккха беркат да, шозлагІ-дале, кхы тІа а нах балха тІа дІанийсбе таро хиннай тха.

ДІайийна 25 гектар коартолаш я тха. Хьалха дІадахача шерашка санна а доацаш, уж хьалхее дІаеннай оаха юрта бахача нахага. Колхозаца договор а даь, цу кхай тІа къахьегаш ва 30—35 саг. Цар Іалаьмате дика Іунал ду коартолашта. ХІаьта доалдарга хьежжа дика хьийкъа хьахулаш а латт уж. Къона 300 бежан договорагІа кхаба дІанийцад юрта вахача вив саго. Доаханна дулх тІакхетарга хьежжа алапи а лурга царна, лоацца аьлча, бухсоцаш цар балха тІа хьахинначунга хьежжа хургда цар дІаэцаш дола ахча.

Цхьаккха тайпара болх а ца беш, тунеядцаш болаш лелаш нах ба Алхасте аьнна оалалургдац сона. ХІана аьлча, укхаза бахача нахах цхьабараш вай мехка болх хьабе нах чІоагІа тоъаш боацаш районашка дІа а ухаш, цига договорегІа къахьегаш ба. Уж а цІена къахьегаш боахка нах ма бий. Цул совгІа тха юртарча сок йоаккхача заводе, районерча халкъа боахама тайп-тайпарча участкашка хьиннаре къахьегаш а дукха нах ба.

Іана замалахьа, колхоза балха тІара юрта баха нах мукъаболча хана, цар къахьегаргдола швейни цех хьаелларгІйолаш да тхо. Цига болх беш хургва 25—30 саг. Из хьалъе хІанзалца тха вІаштІехьдаьннадац гІишлон материалаш ца хиларах. ХІаьта хІанз оахош шлакоблокаш хаа а еш хьалъергья оаха из цех. Иштта цу гІулакха болх бе йолайолийташ я Белхароев МаІас керте латташ йола шлакоблокаш хьаергІйола участок а. Цига хадданза къахьегаш хургва 10—15 болхло. Цар хьаеш йола гІишлон материалаш Іалаьмате дика дІагІоргья. ХІана аьлча, 2000 шерага кхачалехьа бахача нах квартирашцен шоай доалахьарча цІеношцен Іалашбара доккхийн бехктокхамен декхараш хьалхашка оттадаьд Коммунистически партеи Советски правительстваи. Цунца дувзаденна дукхагІа цІенош хьалдергда юрта. Долче, чІоагІа эшаш я цу участке хьаеш йола шлакоблокаш.

Тхоай колхозера доахан шортта доакъар а долаш, Іангара дахара ханнахьа тохаденнад тхо. Колхозо ше кийчдеш дола доакъар доацаш, косилкашца хьакха аьттув боацача участкашка кара мангал хьокхаш итт саг ва юрта бахача нахах. Царна шоаш хьекхача аьлах ах дІалу оаха. Иштта йол кийчъяра лаьрххІа вІашагІъелла я тха кхы цхьаькха пхи саг юкъевоагІа звено а. Цар кийчъю йол дика хиларга хьежжа хургда царна луш дола алапи. Цудухьа мамогга шоаш кийчду доакъар дикагІа а из дукхагІа а хилийта гІерт уж. Дукха ца говш юрта хьаелла лерхІаш я смешанни товарий тика. Цига къахьегаш хургва 10—12 саг. Лоацца аьлча, къахьегама ресурсех бизза пайда эцара партеи правительстваи хьалхашка оттадаьча лоархІамеча декхараршта юстара латтац тхо.

М. КОСТОЕВ,
«Заветы Ильича» яхача колхоза председатель.

Подрядо новкъостал дир

Къахьегама ресурсаш ца тоъаш моттиг нийсъеннаяц тха укх шера. Таханарча дийнахьа совхозе къахьегаш 1000 совгІа саг ва. Болх бе нах ца тоъалга дІадаккхара проблема къоастаелга керттера декхар а лерхІ администраце а партийни профсоюзни организацеша а.

Наьха къахьегамцара безам совбаккхара аьттув боалаш хІама да коллективни подряд юкъейоалаелга. Тахан цу хьисапе къахьегаш массехк звено я боахаме. Совхозе коллективни подряд юкъейоалаяьй ши шу хьалха. Эксперимент еш эггара хьалха цхьайола кхаш леладу бригадаш яьхар цу формагІа къахьега. ХІаьта балха опыто хьахьекхар из пайдане хІама долга. ТІаккха коллективни подряд юкъейоалайир кхаш леладеча ерригача бригадаша. Из бахьанце шозза лакхбелар чуэцача юртбоахама культурай хьувкъам. Из цхьа оагІув я. ШозлагІа-дале, кхы тІа а 50 саг балха моттигаш ца Іалашве таро хилар тха.

Кхаш леладераша даьха толамаш шоашта бІаргадайча подрядагІа къахьега раьза хилар хьайбаш леладераш а. Тхо раьза хилаза цар аьннача хана из керда форма юкъейоалае. ХІана аьлча, дукха дар туберкулези бруцеллези дола хьайбаш. Цудухьа продукци алсамйоаккхалгах дувца а мича дезар. Наьха тешам боабергбар цо.

Доахана Іулаш тоадаьчул тІехьагІа подряд юкъейоалайир оаха фермашка. Къаденнараши цамогаш дараши юкъера дІадаьхар. Белорусера доаладир дикача фух доля доахан. Уж шоаш къаьстта леладора юххьанца. ЛаьрххІа царга хьажара кхы тІа а балха хьайийцар 23 саг. Гучча бесса къахьегама ресурсай проблема къоастае а таро елар тхона подрядо.

Декхараш толаме кхоачашде вІаштІехьбоалийт дезала подрядо а. Духхьал укх шера доаркашта юкъе дезала подряд вІаштІехьъяккхарах 17 саг къахьегама юкъеоза таро хиннай. Уж я дулха лаьрхІа хьайбаш кхоабаргдола дезала кхо звено. Шерага кхаьча Іасилгаш да оаха царга кхаба дІалураш. ХІаьта царна эша доакъар а лоаттаду. Нагахьа санна хІара ден-бус доагІачул совгІа дулх тІакхеташ хуле оттадаьча договорагІа планал совгІа шозза дукхагІа ахча хьожаду звенона.

Дезала подряд доаркашта юкъе а вІаштІехьъяккха лаьрхІад совхозе. Цхьан ферме болх беш а я цу тайпара къахьегама звено. МалагІа пайда боал цу эргалонех? Нагахьа санна цу аз ювцача ферма паччахьалкхенга хьалха йохкаш хинна шура кхоалагІча сортагІа е вІалла сортагІа йоацаш хинналле, Іунал деча цхьан звенос укх шера дІачуенна шура 97 процент цхьоалагІча сортагІа я. Къаьстта дика латт из гІулакх хохаши, помидораши хьалкхееча. Дукха ха яц уж культураш тхо чуэца доладенна, бакъда, хІанзле хоалуш да дезала. арендни подрядагІа къахьегача звеноша юкъера лаьрхІача шозза дукхагІа хьувкъам чуэцалга.

ХьатІадоагІача шера совхоза деррига а лаьтташ арендни дезалеи подрядагІа юртбоахама культураш хьалкхеяра дІадала лаьрхІад оаха.

МалагІа пайда боал яхий оаш дезала подрядагІа?

ХІара гектара тІара маьхалъяьккхача юрта боахама культураех 1200 сом ахча лу звенона. Цул совгІа пачхьалкхен план тІехкхоачаш яьрашта мах боацаш хьайбашта доакъар хулийт.

Кхы цхьаькха а да. Тха боахаме таханарча дийнахьа лаьрхІа дешар дийша 28 специалист ва. Совхозо стипенди а телаш дийша баьна тха боахамера нах ба уж. Царна дика хов юртбоахама культураш лелаяра гІулакх. Эггара халагІа йолча участкашка дІа-хьа нийсбаьб оаха уж.

Наьха социальни бытовой хьашташ кхоачашделга а дицдац оаха. ХІанз совхозе хьалде доладаьд 18 квартира йола кхо цІан 12 квартира йола ши цІан. Тха подрядчик я Сунженски МПМКА. Цар болх сихагІа дІагІоргболаш гІо ду оаха царна.

Гуш долчча бесса наьха йоакхо еча болхлой ца тоъаш моттигаш нийслац. ХІаьта из гІулакх тесса дитача наха а паччахьалкхенна а зе мара пайда балац.

В. ДОГОНОВ,
«Ассиновский» совхоза директор.

БЕРКАТЕЧА НОВКЪА

Сунженски районерча юрташта юкъе йоккхагІчарех цаІ лоархІаш я Нестеровская яха станица. Укхаза вахаш ва 6280 гаргга саг. Царех хІанз цхьаннахьа къахьегаш воацаш 650 саг ва. Царна юкъера цхьоалагІчен шоллагІчен группагІа инвалидаш бола 30 саг дІаваьлча, вожаш берригаш болх булургболаш нах ба. ДукхагІча даькъе халкъа боахама къахьегама участкашка дІанийсбаланза бараш кхалнах ба. Из а цхьацца бахьанаш нийсдаларца дувзаденна да. Кхоъ а кхы тІех а бераш долаш, цІенноанал деш цІагІа Іеш я ши бІаь гаргга кхалсаги наьккхагІа доахкаш эІамига бераш дола 110 совгІа кхалсаги.

Дукха бераш а долаш, балха баха йиш йоацаш цІагІа Іеш болча кхалнахах ворхІне цІагІа къахьегаргдолаш гІулакх вІаштІехьдаькхад оаха. ДІахо йодача хана уж дика дукхагІа хилийта лерхІ. «Путь к коммунизму» яхача колхозера лаьтташ арендагІа хьа а нийдеш, теплицаш е болабеннаб тха станице баха цхьабола дезал. Итташ бола нах хІанзлехьа цу тайппара а балха тІа дІанийсбенна ба.

Нестеровская станице бахаш а хІанз укх сахьате хьабе болх боацаш а бола нах балха тІа дІанийсбара тІадерзадаь, дукха балхаш дІадоладаьд оаха. Тха станице сихбенна хьалъеш я кетараш яра йола кооператив. Дувцаш дар бакъдеш массехк масал доаладергда аз. Цу кооперативана эшаргйолаш я яхкаш йола ялх бІаь нутри, царех кхо бІаь хІанзлехьа укхаза хьакхаьчай. Кооперативана эшаргболча 300 устагІах, хІанзлехьа хьакхаьчаб эггара дикагІча фух бола ши бІаь устагІа. Иштта кооперативе хургва 200—250 цогал, цул совгІа песецаш, норкаш, кхыдола оакхарий. ЦІокаштен кхаькхаштен сулув а деш, кооперативе болх беш хургъя подрядни цхьа звено. Иштта цига болх беш хургъя колбасно - убойни цех. Верригаш а цу кооперативе къахьегаш хургва станице вахаш вола 150 саг. Цул совгІа колбасно - убойни цехе дІакъестача отходех пайда ийбеш, тІаьхех хьоар доаккхаш болх беш хургва укхаза 30 саг. царех ткъо хІанзлехьа балха хьаийцав кооперативе.

Сона хьахетаргахьа, хьаде хІама а доацаш, къахьегаш а боацаш цІагІа Іеш бола нах балха тІа дІанийсбара даькъе районерча юрташта юкъе эггара дикагІа лел тха станицера гІулакхаш. Кастта болх бе йолалургІйолаш я бархІ сага къахьега моттиг хургІйола шашлычни. Юрта деш хІама доацаш цІагІа багІача наха шоайла барт а баь, вІашагІйоллаш я из. Дукха ха йоаццаш болх бе йолаялийтай оаха шлакоблочный участок. Цига хІанз къахьегаш ва шийтта саг. Цар арахеца блокаш юрта меттел, районе бахача наха чІоагІа хоатташи дика дІаэцаши я. Тха станице кастта болх бе йолалуш я ЗангиевгІар бархІ саго болх бергбола кооператив - кирпични завод. ХІаьта АмриевгІар дезало 13 гектар дола Іамарч хьа а даь, чкъаьрий дІадоладаьд. Лакхе белгальяьха мероприятеш чакхъяхарах кхо бІаь гаргга саг хІанзлехьа балха тІа дІанийсвеннав тха станицера. Тха юртарча цхьаннахьа а къахьегаш воацаш хиннача 650 сагах, ужжал нах балха тІа дІанийсбалар доккха беркат а да.

Юрта баха нах балха тІа дІанийсбара станични исполкомо чакхдоаха балхаш дукха да, лакхе дийцараш доацаш. Оаха патента денна халаташ, маІача наьха хачеш, бери барзкъаш теташ, маІача наьхен кхалнаьхен кетараш хьаеш пхийтта саг ва. Иштта патент а ийца кога гІирса ремонт яра йола мастерской хьайийлла болх беш ва цхьа саг, коанаІарашн штакетники еш ва цхьаькха, вулканизаце болх беш цхьаькха цхьа саг. Кастта вІашагІйолла лерхІаш я тха станице жа ферма. Цул совгІа арендни подрядагІа харбазаши, пасташи, саьмарсаькх, шекара свекла хьалкхеяра йола кхо звено а вІашагІъеллай тха станице. Гуш ма-хиллара, къахьегама ресурсех мамогга дикагІа пайда эцара болча лостамагІа дика кайоалаш болх бу тха станични Совета исполкомо. Хьаде хІама а доацаш, халкъа боахама цхьанна участке къахьегаш боацаш, Нестеровская яхача станице баха нах балха тІа дІанийсбара проблема кастта къоастаергхиларах дог тийша да тхо.

В. БОБРОВСКАЯ,
Нестеровски станични Совета исполкома секретарь.